

40 FULU

տր. զհյարէթ իտէճէք տիր. 65ը Թ.

ՕՐՈՌԱՆ ԽՆԴԻՐ

Բ.

Խոսքիւք, առանց լինելու: Դաւանքից գրութեան հրա- տարակութեան հետեւեալ օրը Մարտի 3390րդ թիւով մէջ «Հա- մագումար ժողով» վերնագրով յօդուած մը կարգադրուի, որով մէջ կրօն. ժողովը վերակազմութեան նկատմամբ մեր առարկութեանց դէմ ինչ ինչ գիտադրութիւններ կային:

Հարկ կը համարեմ այդ գիտա- դրութեանց պատասխանել, որպէս զի օրուան խնդիրն աւելի լուսա- բանութիւն, և այսու թերեւ օգտա- կար հետեւութեան մը յանգինք:

Մարտի երկար նախաբանութե- նէ մը յետոյ, կրնէ թէ «գաւառ- աւայ» մէջ առաջնորդական միա- յուն պաշտօն ունեցող եկեղեցա- կանք չեն կրնար կրօն. ժողովոյ անդամ լինիլ:

Ինչու. վասն զի «Առաջնորդներ կամ Տեղապա- ճներ իրենց գաւառական թեմերը թողլով եւ Պոլիս կուգան եղբ- թերեւ աւելի հաճախական կեանք մը վարելու համար վստիստի գե- ղադրուած արմանց վրայ են:

Գեւ. առաջնորդական ընտրու- թիւներ չեղած, չկատարած, ինչ- չեն գիտէ Մարտի, որ Համագու- մարը իւր ընտրելիաց ցանկը, և Ընդհ. ժողովը իւր քուէն աղ- զային և եկեղեցական ղեւադու- չեալով, և ցիկանա իրենց վիճա- կան հետ կապուած, գեղադը- ուարձ կեանք սիրող անտարբեր առաջնորդներէ պիտի պատրաս- տեն և կազմեն նորոգ ընտրելի կը- րօն. ժողովոյ անդամները:

Այն քիչ թիւով մնացող չէ՞ նոյն իսկ ընտրող մարմինը, որ իւր թէ ընտրութեան և ընտրելիու- թեան էական պայմանաց անգէտ գտնուէր:

Եւ ինչու վստիստի գեղադը- ուարձ արմանքը միայն Պոլսոյ մէջ մնալուն եղող եպիսկոպոս- ներն ու վարդապետները վախ- լեն, իսկ առաջնորդները իսպառ- բացակա մնան այդ գեղադը- ուարձ կեանքէն:

Միթէ առաջնորդները կարգա- կրօն. ժողովոյ անդամակցութեան կոչուելովն, առաւել խաթառ- սուած չեն ինչ ինչ իրենց պաշտօ- նին մէջ մնալու:

Եթէ առաջնորդները կրօն. ժո- ղովոյ անդամ չընտրուին, միթէ ա- նոք գտնադան պատճառներով, և յետ անգամ առանց պատճա- ուի, առանց հրամանի, ուղած ժամանակին Պոլիս չեն այցելէր, և տարիներով չեն կրնար մնալ:

Առաջնորդաց կրօն. ժողովոյ

անդամ ընտրուելովն, եթէ ի- րաւ, ըստ Մարտի տեսութեան, գեղադը- ուարձ կեանքի մ'ալ պի- տի հրաւիրուին, հոգ չէ՞ Այդ- կեանքը առժամայէ, ըստ ո- ռում չըլանին երկամայէ և ըստ Սահմանադրութեան անկեր- ընտրելի:

Առաջնորդ—կրօն. ժողովոյ ան- ղամները իրենց չըլանը լրանալէն զինի նոր աշխուժիւ, նոր փորձե- լով և գիտակցութեամբ օժտեալ պիտի վերադառնան իրենց վի- ճակը:

Իսկ ազգը՝ Առաջնորդ—կրօն. ժողովոյ անդամներ ընտրելով՝ կեղծը կրօն. ժողովը մէջը պիտի ունենայ փորձառու անձեր և գործօն անդամներ, որոնք թէ

ազգին ընդհանուր շահուն և բա- րեկարգութեանը համար մտնէ և վճարար պիտի խօսին, և թէ իրենց վիճակէն գտնուած բացա- կայութեամբը նոյն վիճակին ոչ թէ քննա, այլ մեծ օգուտները պիտի ընձեռեն. օգուտները՝ որ հետեւաբար ամէն վիճակի վրայ ալ պիտի տարածուին:

Մարտի կը յարէ թէ «պտկա- չէին անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

«գաւառական առաջնորդ» քա- նի որ երեսփոխան չեն կրնար ի- նել ըստ Սահմանադրութեան, ապա ուրեմն կրօն. ժողովոյ ան- ղամ ալ չեն կրնար լինիլ»:

Այսպիսի անհեթեթ հետեւու- թիւն մը՝ ճիշտ տրամաբանական այն օրէնքն է, որ այլ ընդ ալլը հետեւութիւն կը ստուի:

Եթէ Ձեր յօդուածին միտքը՝ ժողովոյ անդամները ա- ռաջնորդներն չեն կրնար ըլլալ՝ հասկցուէր, հարկաւ Սահմանա- ղութեան հեղինակները այդ էա- կան պայմանն ալ կաւեցնէին: Բայց քանի որ օրէնքը յայտնի արգելք չէ դրած, ինչ հարկ փաստաբանութեան:

Օրէնդիրները՝ բառերը կը ե- լով կը ղենեն: Վերջապէս 63րդ յօդուածը՝ 24րդ յօդուածին լրացուցիչ մասը չէ:

Գամբ այն առարկութեան թէ՛ Սահմանադրութեան մէջ եպիս- կոպոսներու ալ ընտրութեան հա- մար բացարձակ պայման չէ գը- լած:

Գիտեմք թէ՛ այդ առարկա- ղը չէ:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

պիտի գործեն, պիտի դատեն, մինչդեռ վերջիններս՝ ուրիշն ա- ռաջնորդութեամբ կամ լուսաւոր- ուելով:

Մարտի, իրեւ բարեփոխութիւն մեր առաջնորդին, նոր առաջնա- կութիւն մը կը լինէ, այն է՝ լեւալ- ծեղացեալ և իրենց վիճակը չկըր- նալ կառավարներուն համար անպաշտօն միացած եկեղեցա- կանաց նկատմամբ—որք եւ Պոլիս կը գտնուին—կառավարիչ յան- դամակցութիւն կրօն. ժողովոյ:

Ինչպէս կը տեսնուի, սկզբուն- թիւն մէջ ներհակ չենք Մարտի հետ. պարագայներուն մէջ կը տարբերինք:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

Ինչու. անկեղծ երեսփոխաններ, որք միայն այս յայտնի անպա- տեհութեան վերջ տալու համար, և ոչ թէ իշխանութեան մէջը տու- տուած լինելու համար քուէ տու- ին Համագումարի ցանկէն զեղ- չելու քանի մը Առաջնորդաց ա- նուններն»:

առաջնորդին վրայ զգլացած չեն, փորձով տեսնուեցաւ թէ, Հա- մագումար ժողովը՝ նախորդ կրօն. ժողովոյ անդամահանգրական կազմութիւնը, ոչ թէ միայն իւր ընտրութեան ժամանակ չճանչ- ցաւ, այլեւ մինչեւ ցարդ չճանչնար զայն ի պաշտօնէն:

Երբ, Արժ. Տ. Յովհաննէս քա- հանայ Հիւնքեարպէյնտեան՝ հի- ւանդութեան պատճառաւ հրա- ժարական կը մատուցանէր կրօն. ժողովը անդամակցութեան, Հա- մագումարին մէջ կարեւոր գիրք ունեցող բարձրաստիճան եկեղե- ցական մը՝ յատենի Ազգային ժո- ղովը՝ արձանագրութեամբ ձե- ունեցանք կը մնար:

Թողութեւ պիտի պարագայն, որ երբ խառն ժողովը՝ Համագու- մարին հետ մէկ քանի ստիպողա- կան խնդրաց համար միացեալ իրաւ պիտի ընէր, Համագումար եկե- ղեցական ժողովը՝ ի պաշտօնէն ճանչցաւ դիմող ժողովը, բայց ոչ զիրեն. ժողովը:

Նոյն նստիւն մէջ՝ կրօն. ժողովոյ անդամներէն շիտան անոնք ըն- դուներեցան ի նիստ, որք Հա- մագումար ժողովոյ մէջ բազմելու արդէն ախտ և իրաւունք ու- նէին:

Սոյն տխուր միջադէպէն ետեւ, կրօն. ժողովը Հարբալ իրենց ա- պօրինի ընտրութիւնը զգացին, ուստի առանց պատճառաբանեալ հրաժարականներու, չըլանին չըրացուցած, հետզհետէ հրաժա- րեցան:

Չանց կրնեմք աստանօր պա- տասխանել Մարտի այն կէտերուն որք Համագումար ժողովոյ ան- ղամաց ոմանց դէմ են, և որոց իրականութիւնը երեւակայութեա- նը մէջ կարելի է գտնել:

Կը յուսեմք որ այս մասին Մա- ռտի թերթի մագումարները ա- պագային մէջ, և կամ՝ ընդ փոյթ պիտի ուղղուին:

Կրօն. ժողովը՝ Ազգ. եկեղեցի- վարդապետն մի ճիւղն ինքնուր- և Ազգ. ժողովէն ընտրուելուն, Մարտի կարծեմք որ միայն Ազգ- երեսփ. ժողովոյ պատասխանատու է Միւսնու Սահմանադրութիւ- նը և նոյն իսկ Հայաստանեայց ե- կեղեցեայ նախագործեալ իրա- լունքն միահամուռ կ'վճեն թէ՛ կրօն. ժողովը ի կրօնս՝ Եկեղեցա- կան ժողովին, կամ որ նոյնն է՝ Համագումարին պատասխանատու է Միւսնու եւ Միւսնու:

Մարտի որ Սահմանադրութեան հիմնադիրներէն մին կը հուշակէ ինքեղեցի, չ'գիտեմ որ՝ առանց Համագումարին գալիք ընտրել- ւաց ցանկին, կրօն. ժողովոյ ան- ղամները չեն կրնար ընտրուիլ: Բաւ է որ կրօն. ժողովոյ նախնա-

րող կամ նախածնող մարմինը Հա- մագումարն է և ոչ թէ՛ Ընդհա- նորը:

Չմոռնանք յիշելու թէ՛ անց- եալ չըլանի կատարուած զեղ- ժուրը՝ օրինաց կարգը չդաւանա- Համագումարը՝ ոչ միայն կրօն. ժողովոյ ընտրութեան ետեւապ- տիկ ցանկը կ'պատրաստէ, այլ և պատրիարքաց և կաթողիկոսաց ընտրութեան ցանկերն:

Այս անկեղծ օրէնքները ստիկ ձե- ւակերպութեան մը համար չեն հաստատուած, այլ ինչպէս որ Մարտի ալ կ'կոտորովանի, կրօնա- կան խնդրաց մէջ Պատրիարք և կրօն. ժողովը Համագումարին վրձ- ունի գիտելու պարտաւորութիւն ունին:

Արդ, Համագումարը իւր գիր- քին մէջ Ազգ. ժողովոյ գիտելու պարտաւորութիւն չունի, եւ ինչ եկեղեցական գործոց նկատմամբ միայն պատասխանատու է ամե- նայն չ'այոց Հայրապետութեան, (և ոչ թէ Ընդհ. ժողովոյն, ինչ- պէս կ'կարծէ Մարտի):

Համագումարը՝ երբ խնդրող մը լուծումը իւր ձեռնհասութեանէն վեր նկատէ, ոչ թէ Ընդհ. ժողո- վոյն, այլ ընդհանրական կաթո- ղիկոսութեան կ'ներկայացնէ:

Իսկ Ընդհ. ժողովը՝ Սահման- դրութեան չը նախատեսած փա- փուկ և ծանրակշիւ խնդիրները՝ իրեն կրօնական խնդիր միջոց իր ձեռնհասութեան վեր նկատե- լով Համագումարին ղրկելու պար- տաւոր է: Վկայ է այսմ 1872ին՝ Բեռ- քայի գերեզմանատան ծանուցեալ խնդիրը, որ Համագ. ժողովոյ Մ- Հարք վեհ. կոյրեր խնդրեցին, որք պաշտպանեցին, Հապա ուր թողութեւ 1877ին յարուցեալ զին- ւորատուութեան խնդիրը, որոյ արդիւնքը յայտնի է: Մարտի կը սխալի երբ կ'կարծէ որ պատրի- արքները միայն երեսփոխանու- թեան քուէով կրնան ինչալ, Ոչ:

Խնդիրը՝ երբ վարչական է, այն ատեն միայն երեսփոխանութիւնը կրնայ միջամտել, իսկ կրօնական կամ եկեղեցական խնդրաց մասին՝ Ընդհանուր ժողովը պարտաւոր է ըստ սահմանադրութեան՝ Հա- մագումարին ղրկելու խնդիրը:

Այս մասին օրինակներ շատ ու- նեմք:

Դեռ անցեալ չըլանին մէջ էր, երբ երեւելոց մէջ դաշնակ ածելու, Կոստէ և Ժամբուր խնդիրը՝ օրով Պատրիարքը և կրօն. ժողովը ար- գիւած էին: հարցման մը վրայ իրեւելոց անուրիւն լինաբանու- թեան առաւ, և խնդրոյն լու- ժումը՝ յետ նախաքննութեան, իւր ձեռնհասութեան վեր նկա- տուելով, Համագումարին յղեց զտի- րերն կրօնական խնդիր մը:

ԼԱՍՆԵԹԼԻ ԳԵՂՁ

(ՄԵԼԵԼԵԹ) ԼՍԻԼ ԲԻՇՊՈՒՐԻ

ԺԳ.

ԼԻՍԻԼԻՆ ՀԻՔՍՏՈՒՍԻ

(1949) Կոմպոզիտ ԳԵՂՁ

—Ա՛հ, օ Բիս Կերիֆէր, սիրելիքս ամէն, չօճուող սիրտէն արնալիւր՝ Սիգի խոսով արանէն կէտիւրախեցնեմք, ճամբապատեմք պիտի, գուր գուրու պիտի Կերիֆէր չօճուող պաշտալ պիտի թարափա չեմք կէտիւրախեցնեմք անընդա- լիւ

